

Олена Миколаївна СИТНІК,
аспірант
(Харківський національний університет
внутрішніх справ, м. Харків, Україна)

**КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ РІВНЯ
І ДИНАМІКИ ВТЯГНЕННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ
У ЗЛОЧИННУ ТА ІНШУ АНТИГРОМАДСЬКУ
ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ**

Статтю присвячено кримінологічному аналізу основних кількісних показників злочинів, передбачених ст. 304 Кримінального кодексу України. Встановлено збереження високого рівня цих злочинів. Динаміка їхнього відтворення протягом 2002–2017 рр. віддзеркалює суттєве зниження рівня та коефіцієнтів злочинної інтенсивності. Виділено чотири основних динамічних періоди з особливими кримінологічними тенденціями. Доведено, що латентність злочинів, передбачених ст. 304 Кримінального кодексу України, складає близько 70 %.

Ключові слова: неповнолітні, втягнення, злочинна діяльність, антигромадська діяльність, рівень, динаміка, латентність.

Постановка проблеми. Відповідно до ч. 3 ст. 51 Конституції України дитинство охороняється законом. У преамбулі до Закону України «Про охорону дитинства» деталізовано телеологічні засади цієї норми та зафіксовано, що охорона дитинства в Україні є стратегічним загальнонаціональним пріоритетом, який має важливе значення для забезпечення національної безпеки України, ефективності внутрішньої політики держави. Такий підхід законодавця до визначення суспільно-політичної ваги інституту й соціального феномену дитинства є виправданим. Він віддзеркалює розуміння вітального значення дитинства для будь-якої соціальної спільноти. Більше того, слід визнати і те, що розвиток посттоталітарного транзитивного суспільства в контурах власної державності й ідентичності об'єктивно залежить саме від майбутніх поколінь, не обтяжених соціокультурним, політичним травматичним досвідом. Усвідомлення цієї обставини формує широкий горизонт завдань щодо державної охорони й захисту дитинства. Однією з основних у спектрі останніх є запобігання втягненню неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність (ст. 304 Кримінального кодексу (КК) України).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми запобігання втягненню неповнолітніх у злочинну діяльність в різні часи ставали предметом досліджень таких вчених, як Ю. В. Александров, І. О. Бандурка, О. М. Бандурка, В. В. Вітвицька, В. В. Голіна, С. Ф. Денисов, О. М. Джужа, В. В. Дзундза, О. О. Дудоров, А. П. Закалюк, О. Г. Кальман, М. Й. Коржанський, О. М. Костенко, В. М. Кудрявцев, В. В. Кузнецов, Л. С. Кучанська, І. П. Лановенко, І. В. Однолько, Н. О. Семчук, І. О. Топольська, Н. С. Юзікова та ін. Разом із тим, визнаючи суттєвий внесок означеної плеяди вчених у вирішення низки теоретичних і прикладних завдань щодо запобігання втягненню неповнолітніх у злочинну діяльність, слід все ж зауважити на превалюванні кримінально-правових досліджень означеного напрямку та недостатності відповідних сучасних кримінологічних розробок, які б, зокрема, містили повну інформаційну модель кримінальної активності, передбаченої ст. 304 КК України.

Мета статті – встановити, надати науковий опис та пояснення рівню і показникам динаміки поширення втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність.

Виклад основного матеріалу. Звертаючись до характеристики кількісних показників втягнення неповнолітніх в злочинну та іншу передбачену ст. 304 КК України антигромадську діяльність, звернімо увагу на явно виражену тенденцію до суттєвого зниження і рівня, і індексів злочинної інтенсивності протягом останніх п'ятнадцяти років (рис. 1).

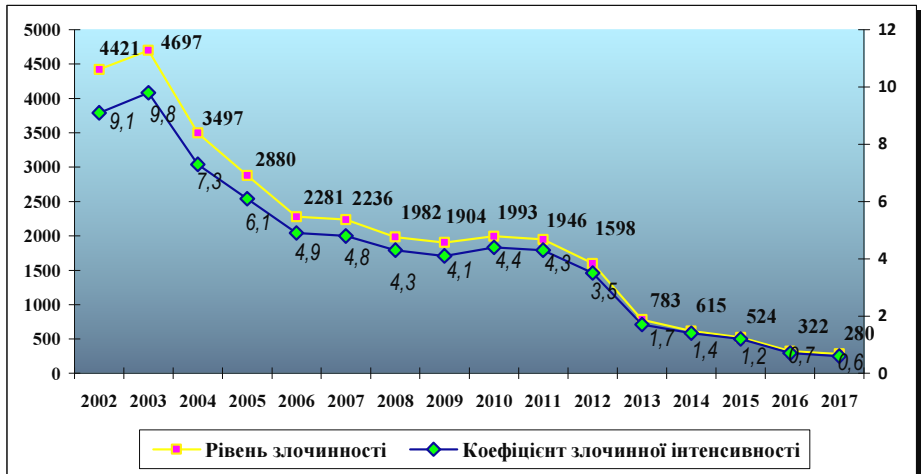

Рис. 1. Графічне зображення рівня й динаміки втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність в Україні: показники рівня та індексу злочинної інтенсивності на 100 тис. населення (2002–2017 рр.)³

³ За 2012 р. наведені статистичні відомості охоплюють 10-місячний період у зв'язку з набуттям чинності Кримінальним процесуальним кодексом України та пов'язаними з цим змінами основного розпорядника офіційної державної статистичної звітності про

Як можна бачити з наведеної на рис. 1 діаграми, протягом 2002–2017 рр. фіксується *п'ятнадцятикратне зниження рівня* втягнення неповнолітніх у злочинну та іншу антигромадську діяльність. Зокрема, якщо у 2002 р. було зареєстровано 4 421 злочин, передбачений ст. 304 КК України, то у 2017 – 280. При цьому можна виділити чотири періоди, у межах яких зберігається сталість (у тенденціях) означених показників:

1) 2002–2003 рр. – зростання рівня злочинів, передбачених ст. 304 КК України, як і інших злочинів, протидія яким відбувається на підставі нового КК України від 05.04.2001 р. Також принагідно зауважимо, що у 2003 р. реєструється зростання злочинності практично за всіма видами злочинів, після чого відновлюється усталена ще з 1997 р. тенденція до помірного поліпшення криміногенної обстановки. Тож, вказаний період зростання варто сприймати з певною умовністю, що виходить з розуміння зміни відомчої політики МВС у сфері реєстраційної дисципліни в бік її посилення у 2003 р.;

2) 2004–2007 рр. – суттєве зниження рівня, що явно не відповідає негативним темпам зростання злочинності загалом;

3) 2008–2011 рр. – період стабілізації, що характеризується збереженням показників рівня й індексу злочинної інтенсивності на відносно сталому рівні, у межах 1 940 та 4,3 злочину на 100 тис. населення щороку відповідно;

4) 2012–2017 рр. – різке і тенденційне зниження рівня більш ніж у п'ять разів: з 1 598 до 280 злочинів.

Найвищим показником в аналізованому динамічному ряді вирізняється 2003 р. (4697 злочинів), а найнижчим – 2017 р. (280 злочинів). Деталізований аналіз показників динаміки втягнення неповнолітніх у злочинну та іншу антигромадську діяльність, виявляє певні особливості (табл. 1).

Таблиця 1

Показники динаміки відтворення злочинів, передбачених ст. 304 КК України (2002–2017 рр.)⁴

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Динаміка рівня втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність (тис. злочинів)																
Зн	4,4	4,7	3,5	2,9	2,3	2,2	2	1,9	2	1,9	1,6	0,8	0,6	0,5	0,3	0,3
Ап (б)	-	0,3	-0,9	-1,5	-2,1	-2,2	-2,4	-2,5	-2,4	-2,5	-2,8	-3,6	-3,8	-3,9	-4,1	-4,1

стан злочинності. За 2014–2017 рр. статистичним обліком не охоплено тимчасово окуповані території Автономної Республіки Крим та окремі райони Донецької і Луганської областей.

⁴ Зн. – значення; Ап – абсолютний приріст; Тз – темп зростання; Тп – темп приросту (%); (б) – розрахунок базисним методом; (л) – розрахунок ланцюговим методом.

Ап (л)	-	0,3	-1,2	-0,6	-0,6	-0,1	-0,2	-0,1	0,1	-0,1	-0,3	-0,8	-0,2	-0,1	-0,2	0
Тз (б)	-	1,068	0,795	0,659	0,523	0,5	0,455	0,432	0,455	0,432	0,364	0,182	0,136	0,117	0,068	0,068
Тз (л)	-	1,068	0,745	0,828	0,793	0,957	0,909	0,95	1,053	0,95	0,842	0,5	0,75	0,833	0,6	1
Тп (б)	-	6,8	-20,4	-34,1	-47,7	-50	-54,5	-56,8	-54,5	-56,8	-63,6	-81,8	-86,4	-88,6	-93,2	-93,2
Тп(л)	-	6,8	-25,5	-17,1	-20,7	-4,3	-9,1	-5	5,3	-5	-15,8	-50	25	-16,7	-40	0
Динаміка індексу злочинної інтенсивності на 100 тис. населення																
Зн.	9,1	9,8	7,3	6,1	4,9	4,8	4,3	4,1	4,4	4,3	3,5	1,7	1,4	1,2	0,7	0,6
Ап (б)	-	0,7	-1,8	-3	-4,2	-4,3	-4,8	-5	-4,7	-4,8	-5,6	-7,4	-7,7	-7,9	-8,4	-8,5
Ап (л)	-	0,7	-2,5	-1,2	-1,2	-0,1	-0,5	-0,2	0,3	-0,1	-0,8	-1,8	-0,3	-0,2	-0,5	-0,1
Тз (б)	-	1,077	0,802	0,67	0,538	0,527	0,473	0,451	0,484	0,473	0,385	0,187	0,154	0,132	0,077	0,066
Тз (л)	-	1,077	0,745	0,836	0,803	0,98	0,89	0,953	1,073	0,977	0,814	0,567	0,824	0,857	0,583	0,857
Тп (б)	-	7,7	-19,8	-33	-46,2	-47,3	-52,7	-54,9	-51,6	-52,7	-61,5	-81,3	-84,6	-86,8	-92,3	-93,4
Тп (л)	-	7,7	-25,5	-16,4	-20	-2	-10,4	-4,7	7,3	-2,5	-18,6	-51,4	-17,6	-14,3	-41,7	-14,3

З огляду на викладені відомості цілком зрозуміло, що найвищі показники негативних абсолютних приростів (як рівня, так і індексу злочинної інтенсивності), а також темпів приросту і зростання (фактично – зниження), розраховані базисним методом по відношенню до 2002 р., зафіксовано саме у 2017 р. Ця обставина є статистично закономірною та не потребує додаткових пояснень. Водночас аналогічні показники рівня, розраховані ланцюговим способом, виявляють, що найбільш суттєві зниження показників втягнення неповнолітніх у злочинну та іншу антигромадську діяльність відбувалися у 2004, 2006 і 2016 рр. Темпи приросту рівня в ці роки склали 25,5, -20,7 та -40 %, відповідно. Таким чином, саме у 2016 р. було зафіксовано найвищий темп зниження рівня злочинів, передбачених ст. 304 КК України.

Динаміка поширення втягнень неповнолітніх у злочинну та іншу антигромадську діяльність за показниками індексу злочинної інтенсивності загалом виявляє ідентичні закономірності. Єдиною суттєвою відмінністю їх слід визнати те, що темпи приросту, розраховані ланцюговим способом, виявляються найвищими з негативним значенням у 2004, 2006, 2013 та 2016 рр. Тобто 2013 р., незважаючи на загальне зростання злочинності в Україні, виявився не тільки контраверсійним за показниками злочинів, передбачених ст. 304 КК України, а й таким, у якому темпи зниження продемонстрували одні з найвищих показників за весь попередній десятирічний період.

При цьому позитивне значення темпів приросту та зростання протя-

гом означеного часового проміжку зафіксовано лише у 2002 та 2010 рр., що відповідає також аналогічним абсолютним показникам. І якщо зростання рівня і темпів у 2002 р. може бути пояснене активізацією, повноцінним розгортанням правозастосовної практики на підставі КК України, який набув чинності 01.09.2001 р. (навіть попри загальне зниження злочинності в цілому по державі), то зміни в загальній тенденції в 2010 р. не вкладаються в магістральний тренд і закономірності відтворення злочинів, передбачених ст. 304 КК України, а так само і загальної злочинності. Сукупні показники останньої демонстрували зростання протягом 2009–2011 рр. (порівняно з 390,2 тис. злочинів у 2008 р. – до 520,2 тис. злочинів у 2011 р.), а не тільки у 2010 р. Тому, як видається, зростання кількості втягнення неповнолітніх у злочинну та іншу антигромадську діяльність, зафіксоване у 2010 р., є не стільки відображенням реальних змін у поширенні цього злочину, скільки змін у реєстраційній практиці та інших складових правоохоронної діяльності, тобто має штучно-статистичний характер. Загалом же середній темп приросту, розрахований ланцюговим способом, склав приблизно – 15 %, а темп зростання – 0,856 щорічно протягом останніх 15 років.

Слід визнати, що подібне зниження рівня, темпів приросту, зростання як втягнення неповнолітніх у злочинну та іншу антигромадську діяльність, так і будь-якого іншого різновиду злочинів не може не викликати прискіпливої уваги на предмет оцінювання достовірності, об'єктивності відповідних статистичних даних. Безумовно, мали рацію А. Е. Жалінський та М. В. Костицький, коли вказували, що інформація виступає умовою ефективності профілактики, її ресурсу. Вона зумовлює прийняття правильних рішень, обрання належної методики; без інформації як ресурсу, як вихідного пункту взагалі немислимий початок цілеспрямованої соціальної діяльності. При цьому стан інформації зливається зі станом окремих параметрів ефективності профілактичної діяльності, віддзеркалюється в них [1, с. 115]. Дійсно, не може бути сумнівів у тому, що кримінологічна інформація значною мірою визначає функціональність всієї системи протидії злочинності. А тому аналітичне, наукове забезпечення останньої обов'язковим своїм елементом повинне мати не тільки і не стільки опис інформаційно-статистичної моделі злочинності, скільки її обґрунтоване пояснення, включаючи оцінку достовірності, похибки моделювання, ступеня латентності.

У цьому аспекті корисним і доцільним, вважаємо, застосувати метод порівняння феноменологічно споріднених явищ у сфері відтворення злочинів, передбачених ст. 304 КК України. До таких, передусім, відноситься злочинність неповнолітніх як така. Однією з найбільш функціонально атрибутивних (з вираженою сигнальною функцією) для злочинів, передбачених ст. 304 КК України, є дитяча безпритульність. Як слушно зазначає Д. О. Назаренко, в умовах безпритульності на дитину з надвисокою інтенсивністю діють фактори криміналізації особистості, відбувається залучення до процесів алкоголізації, наркотизації, жебракування, злочинної діяльності тощо [2, с. 202–203]. Зіставлення відповідних статистичних даних формує п'ятнадцятирічну ретроспективу, наведену на рис. 2.

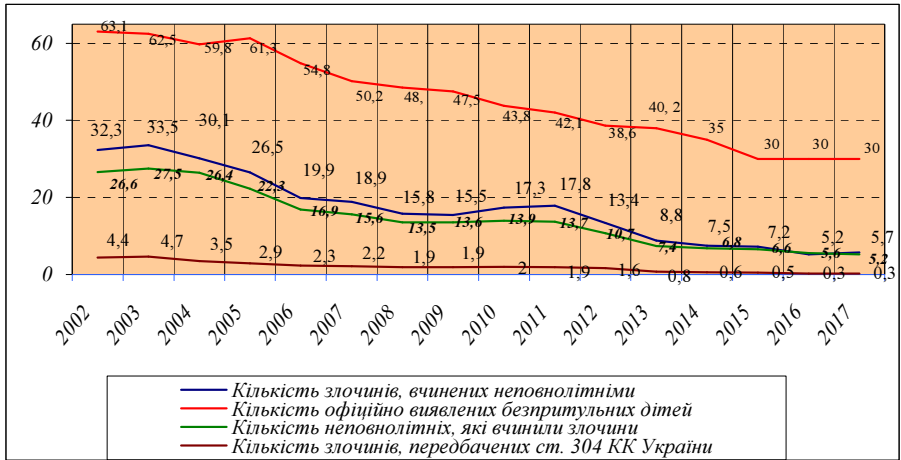

Рис. 2. Порівняльне графічне зображення рівня і динаміки злочинності неповнолітніх, злочинів, передбачених ст. 304 КК України, дитячої безпритульності⁵ протягом 2002–2017 рр. (тис. злочинів/осіб)

Аналіз наведених на рис. 2 даних дозволяє зробити декілька висновків. По-перше, з 2002 по 2017 рр. показники динаміки відтворення злочинності неповнолітніх корелюють із показниками поширення злочинів, передбачених ст. 304 КК України. Тож, з високою вірогідністю можна припустити, що вчинення неповнолітніми злочинів, а також участь в іншій антигромадській діяльності суттєво залежить від втягнення їх до цієї діяльності з боку повнолітніх. Але в такому разі непропорційно великою є різниця між рівнем злочинності неповнолітніх та показниками злочинів, передбачених ст. 304 КК України. Якщо в 2002 р. розрив у рівні сягав семикратного значення, то у 2017 р. – дев'ятнадцятикратного. Не набагато меншим є розрив у показниках рівня втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність та кількості виявлених неповнолітніх, які вчинили злочини. Гадаємо, це є вагомим аргументом на користь зростання латентності втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність, що не виключає поряд з цим і наявність дійсних тенденцій до зниження їхнього рівня. Темпи латентизації випереджають темпи реального негативного приросту.

Додатково висловлену думку можливо підтвердити й порівняльним аналізом динаміки відтворення втягнення неповнолітніх у злочинну та ін-

⁵ У зв'язку з відсутністю централізовано зібраних та оброблених офіційних державних статистичних даних про рівень і динаміку безпритульності в Україні розрахунок її показників (включаючи дітей-утікачів з інтернатів) здійснювалося на основі узагальнення розрізних відомостей наукових досліджень з цієї проблематики, а також статистичних даних МВС України, відомостей Дитячого фонду ООН ЮНІСЕФ, служб у справах дітей, експертних оцінок фахівців центрів соціально-психологічної реабілітації дітей міст Києва, Харкова, працівників служб у справах неповнолітніх, а також підрозділів ювенальної превенції ГУНП у Дніпропетровській, Київській, Кіровоградській, Львівській Харківській, Херсонській областях.

шу антигромадську діяльність і безпритульності неповнолітніх. З діаграми на рис. 2 помітно ідентичні тенденції у відтворенні цих об'єктів порівняння. Втім, на відміну від злочинів, передбачених ст. 304 КК України, протягом 2015–2017 рр. показники дитячої безпритульності залишаються умовно сталими. Крім того, темпи її приросту, починаючи з 2012 р., не вирізняються настільки ж високими значеннями, як у злочинності неповнолітніх та втягнення неповнолітніх у злочинну та іншу антигромадську діяльність. Враховуючи спільність численних факторів, що детермінують злочинність неповнолітніх і дитячу безпритульність (а саме ця обставина зумовлює можливість і доцільність розглядати останню в числі фонових для злочинності неповнолітніх явищ), такого динамічного дисонансу бути не повинно. Його ж наявність означає, що принаймні з 2012 р. зростає латентна частка досліджуваної категорії злочинів.

Також не зайвим буде звернути увагу й на результати порівняльного аналізу динаміки поширення наркологічних розладів серед неповнолітніх [3] і злочинів, передбачених ст. 304 КК України. Рівень наркологічних розладів охоплює сукупну кількість неповнолітніх, які перебувають на диспансерному та профілактичному обліках у закладах Міністерства охорони здоров'я (МОЗ) України з діагнозами «наркоманія», «алкоголізм» (рис. 3). Доречним у цьому контексті вважаємо також операцію верифікації через порівняння коефіцієнтів інтенсивності захворюваності на наркологічні розлади, обчислені з розрахунку на 100 тис. дитячого населення (0–17 років) (рис. 4).

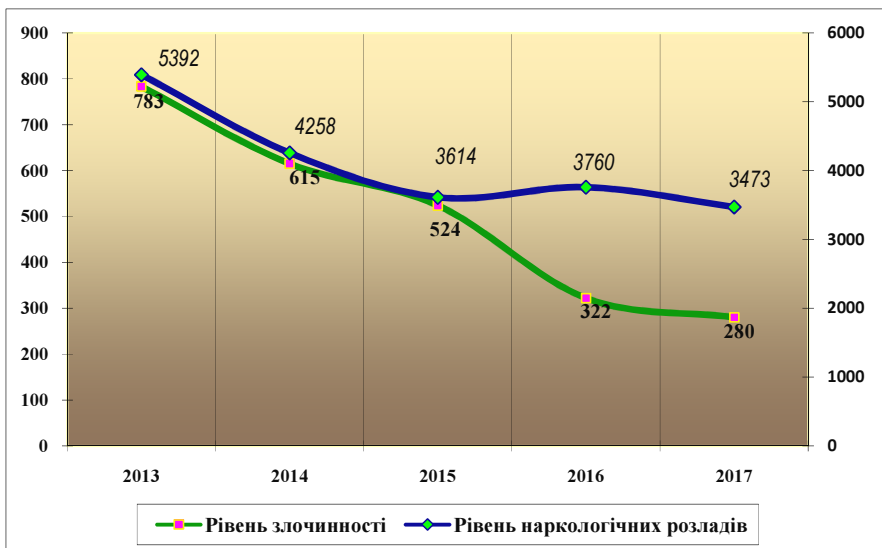

Рис. 3. Порівняльне графічне зображення рівня і динаміки втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність, наркологічних розладів і коефіцієнтів інтенсивності їх в Україні (2013–2017 рр.)

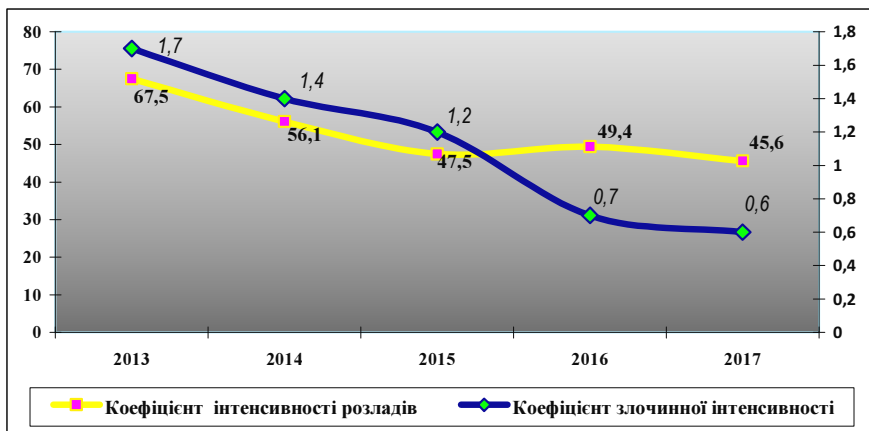

Рис. 4. Порівняльне графічне зображення коефіцієнтів інтенсивності відтворення злочинів, передбачених ст. 304 КК України, та наркологічних розладів неповнолітніх в Україні (2013–2017 рр.)

З відомостей, відображених на рис. 3, випливає, що рівень наркологічних розладів у середньому у 7 разів, а у 2017 р. – у 12 разів перевищує рівень втягнення неповнолітніх у злочинну та іншу антигромадську діяльність. При цьому важливо звернути увагу на те, що, відповідно до статистичних даних МОЗ України, близько 37 % неповнолітніх перебувають на обліках з діагнозом «алкоголізм», решта 63 % – «наркоманія». У переведенні на абсолютні показники це означає що тільки у 2017 р. було офіційно зареєстровано 1 285 неповнолітніх, які страждали на алкоголізм. Згідно із зібраними нами експертними оцінками 45 працівників підрозділів ювенальної превенції ГУНП у Дніпропетровській, Київській, Кіровоградській, Львівській, Харківській, Херсонській областях, а також 20 досвідчених лікарів-наркологів міст Дніпра, Харкова та Херсона, приблизно у 50 % випадків дитячий алкоголізм є наслідком втягнення неповнолітнього у пияцтво з боку дорослої особи. Фактично йдеться про те, що тільки в частині втягнення неповнолітнього в пияцтво, зареєстрована кількість злочинів, передбачених ст. 304 КК України, у 2017 р. мала б бути на рівні 640–650.

Натомість цей показник у два з половиною рази перевищує загальну кількість злочинів означеної категорії, при тому, що в його кримінально-правовій структурі за усередненими показниками (2010–2017 рр.) частка втягнення неповнолітніх у пияцтво складає не більш як 1,5 %, а у 2017 р. взагалі становила 0,7 %. Певна річ, що, скоріш за все, латентність втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність є значно нижчою за латентність втягнення їх у пияцтво, адже є фактами більш очевидними, передбачають самостійну юрисдикційну реакцію на пов'язану з цим злочинну поведінку неповнолітніх. Тому в дійсності навряд чи відповідне співвідношення 0,7 % до 99,3 % зберігатиметься. Втім, навіть за приблизним підрахунком, який спи-

рається на встановлену МОЗ чисельність неповнолітніх, які страждають на алкоголізм, можна стверджувати, що реальний рівень злочинів, передбачених ст. 304 КК України, у 2017 р. не може бути меншим за 920–930 злочинів, без урахування латентної частки втягнення у жебрацтво та у азартні ігри. Таким чином, рівень латентності втягнення неповнолітніх у злочинну та іншу антигромадську діяльність є не меншим за 70 %.

Побічним підтвердженням цієї тези також слугують відмінності в тенденціях поширення наркологічних розладів серед неповнолітніх та відтворення злочинів, передбачених ст. 304 КК України. Незаважко помітити, що, на відміну від останніх, рівень наркологічних розладів залишається умовно сталим протягом 2015–2017 р. (при цьому у 2016 р. зафіксовано позитивний приріст), різких коливань не спостерігається. Суттєве зниження відбулося протягом 2013–2015 рр., що пов'язано, на нашу думку, з істотним зменшенням території статистичного обліку (до того ж за рахунок тих територій, на яких традиційно інтенсивність алкоголізації та наркотизації була найвищою в Україні до 2014 р.). Натомість відтворення втягнення неповнолітніх у злочинну та іншу антигромадську діяльність не відповідає означеній тенденції, що додатково свідчить про істотну розбіжність між зареєстрованою кількістю їх та дійсним станом.

Аналогічні тенденції у своєму відтворенні виявляють аналізовані явища і за коефіцієнтами злочинної інтенсивності та інтенсивності наркологічних розладів. Ця обставина дозволяє підтвердити зроблений вище висновок про високу латентність втягнення неповнолітніх у злочинну та іншу антигромадську діяльність. Звернення ж до означених показників додатково дозволяє елімінувати значення коливань статистично значущих чинників, пов'язаних зі зміною чисельності населення. Темпи зниження останнього взагалі та дитячого населення зокрема є ідентичними та на рівні статистичних зв'язків суттєво не впливають на встановлену невідповідність у тенденціях поширення злочинів, передбачених ст. 304 КК України, та наркологічних розладів серед неповнолітніх.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У результаті здійсненого кримінологічного аналізу можливо дійти таких основних висновків:

1) має місце тенденція до певної «автономізації» злочинності неповнолітніх, її незалежності від впливу дорослих. Варто бути свідомим того, що кримінальної активності неповнолітніх, як і будь-якому іншому виду злочинності, притаманна властивість самодетермінуватися, активізація якої спостерігається протягом останніх 5–10 років. Чималу роль у цьому процесі відіграє призонізація (у широкому кримінологічному значенні цього терміна) населення, зростання деструктивної ролі засобів масової інформації та комунікації, дисфункція інститутів неформального соціального контролю, моральних засад соціальної регуляції;

2) має місце тенденція до штучної латентизації злочинів, передбачених ст. 304 КК України. У цьому контексті слушними видаються міркування О. М. Ігнатово, який, досліджуючи проблеми агресивно-насиленницької злочинності в Україні, доходить більш загального висновку і констатує, що сьо-

гідні рівень зареєстрованих злочинів відповідає на стільки реальному рівню враженості злочинністю нашого суспільства, скільки фактичним можливостям (межам їх) правоохоронних органів розслідувати (опрацьовувати відповідну інформацію й ухвалювати рішення) зареєстровані злочини. Відбувається штучна «регуляція» рівня злочинності в країні як засобу самозбереження правоохоронної системи [4, с. 230]. Ця думка загалом не є новою, виказувалась Н. Крісті в його відомій праці «Контроль над злочинністю як індустрія. Вперед до ГУЛАГу західного зразку», розвивалась у роботах О. М. Бандурки, В. В. Голіни, О. Г. Кальмана, О. М. Литвинова, Ю. В. Орлова та інших вчених. Погоджуючися з головною ідеєю штучної латентизації злочинності, додамо, що в умовах реформаторських перетворень (а значною мірою – квазіреформаторських, а тому й потрясінь) функції самозбереження правоохоронної системи загострюються, корпоративно-цільова настанова виявляється серед доміантних, часто перекриваючи зовнішні по відношенню до неї соціально визначені цілі, формуючи при цьому потужні симулятивні механізми. Спрацьовує відомий діалектичний закон рівноваги, що реалізується через компенсацію сили дії відповідною за вектором та інтенсивністю протидією. У структурі останньої традиційно чільне місце посідає маніпуляція показниками діяльності. Поруч із загальним зниженням ефективності правоохоронної діяльності це зумовлює високі темпи латентизації втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність, що випереджають темпи об'єктивного зниження злочинності неповнолітніх та її автономізації.

Отже, рівень латентності злочинів, передбачених ст. 304 КК України – не нижчий за 70 %. При цьому дві вказані вище тенденції є не взаємовиключними, а доповнюють одна одну.

Перспективи подальших досліджень вбачаються у виявленні, науковому описі, поясненні структурних та географічних особливостей відтворення злочинів аналізованої категорії. Отримання цієї інформації має доповнити кримінологічну модель втягнення неповнолітніх у злочинну та іншу антигромадську діяльність та забезпечити в такий спосіб належні підстави для дослідження проблем його детермінації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жалинский А. Э., Костицкий М. В. Эффективность профилактики преступлений и криминологическая информация. Львов: Вища шк. Изд-во при Львов. ун-те, 1980. 212 с.
2. Назаренко Д. О. Кримінологічний аналіз та протидія фоновим для злочинності явищам: монографія. Харків: Золота миля, 2013. 458 с.
3. Лист Державного закладу «Центр медичної статистики Міністерства охорони здоров'я України» № МС 01/10717/454/ЗПІ-18/9473 від 12.04.2018.
4. Игнатов А. Н. Использование системно-структурного анализа при установлении уровня преступности. Форум права. 2012. № 3. С. 225–230. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2012_3_40. (Дата звернення: 20.03.2018).

Стаття надійшла до редакції 15.03.2018

Елена Николаевна СЫТНИК

аспірант

(Харьковский национальный университет внутренних дел, Харьков)

**КРИМИНОЛОГИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ УРОВНЯ И ДИНАМИКИ ВОВЛЕЧЕНИЯ
НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ В ПРЕСТУПНУЮ И ИНУЮ АНТИОБЩЕСТВЕННУЮ
ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В УКРАИНЕ**

Статья посвящена криминологическому анализу основных количественных показателей преступлений, предусмотренных ст. 304 Уголовного кодекса (УК) Украины. Установлено сохранение высокого уровня этих преступлений. Динамика их воспроизводства в течение 2002–2017 гг. отражает существенное снижение уровня и коэффициентов преступной интенсивности. Выделены четыре основных динамических периода с особыми криминологическими тенденциями. Доказано, что латентность преступлений, предусмотренных ст. 304 УК Украины, составляет около 70 %.

Ключевые слова: несовершеннолетние, вовлечение, преступная деятельность, антиобщественная деятельность, уровень, динамика, латентность.

Olena M. SYTNIK

(Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkiv, Ukraine)

**CRIMINOLOGICAL ANALYSIS OF THE LEVEL AND DYNAMICS OF THE
INVOLVEMENT OF MINORS INTO CRIMINAL AND OTHER ANTI-SOCIAL
ACTIVITIES IN UKRAINE**

The article is focused on the criminological analysis of the basic quantitative indicators of crimes stipulated in the Art. 304 of the Criminal Code of Ukraine. The preservation of a high level of these crimes has been established. The dynamics of their reproduction during 2002–2017 reflects a significant decrease in the level and coefficients of criminal intensity. Four main dynamic periods with special criminological tendencies have been distinguished. It has been proved that the latency of crimes stipulated in the Art. 304 of the Criminal Code of Ukraine is about 70%.

Key words: minors, involvement, criminal activity, anti-social activity, level, dynamics, latency.